

Water en bodem sturend

Position paper waterschap Drents Overijsselse Delta

Versie ter besluitvorming in de vergadering van het algemeen bestuur van 16 april 2024

In dit position paper staat wat wij belangrijk vinden in de richting en ontwikkeling van het toekomstig waterbeheer en wat onze rol en positie is in het ruimtelijk domein. Het gaat onszelf én de buitenwereld in beweging brengen. Het position paper bestaat uit 7 richtinggevende uitspraken, een toelichting op urgentie en handelingsperspectief en een begrippenlijst.

1. Wij zien ‘water en bodem sturend’ als de basis voor een klimaatbestendig waterbeheer in de toekomst

Om het waterbeheer in de toekomst goed uit te kunnen voeren en betaalbaar te houden, kiezen wij voor het principe ‘water en bodem sturend’. Dat betekent dat de eigenschappen van water en bodem leidend zijn bij ruimtelijke ontwikkelingen, de ruimtelijke inrichting en het gebruik van de ruimte. Dat is noodzakelijk omdat er grenzen zijn wat het water- en bodemsysteem aankan en wat wij met behulp van techniek kunnen bereiken. Wij voorzien dat onvoldoende waterkwaliteit en het ervaren van klimaatverandering een klimaatbestendig waterbeheer noodzakelijk maken.

Wij kijken daarom ook verder vooruit, tot het jaar 2100. Op basis daarvan bepalen we wat we nu moeten doen om ons waterbeheer goed te regelen én betaalbaar houden voor de toekomst.

2. Wij voelen ons verantwoordelijk voor goed waterbeheer in de toekomst en zijn proactief in het ruimtelijk domein

Wij zijn én voelen ons verantwoordelijk voor een leefbaar gebied, ook op lange termijn en tegen aanvaardbare kosten. We zoeken daarom naar een goede balans tussen de (on)mogelijkheden van het watersysteem en het gebruik van de ruimte voor wonen, werken, natuur en landbouw. Dit doen wij door een proactieve, meer sturende rol in de ruimtelijke ordening.

3. Wij spannen ons maximaal in om ongewenst afwentelen te voorkomen

Wij gaan voor oplossingen zonder de nadelen hiervan af te wentelen of door te schuiven naar anderen, naar andere gebieden of naar de toekomst. Wij weten wanneer sprake is van afwentelen en brengen onze kennis en expertise in om tot toekomstbestendige oplossingen te komen.

4. Wij staan voor een bestuurscultuur van partnerschap en wederkerigheid

Verandering van het ruimtegebruik is de sleutel voor toekomstbestendig waterbeheer. Dat zien wij als een gezamenlijke opgave. In een stroomgebied zijn overheden, bewoners, terreinbeheerders en (agrarische) ondernemers immers afhankelijk van elkaar. Wij willen een verbindende rol spelen als kennisautoriteit op het gebied van water en handelingsperspectief bieden. Denk aan groepen boeren of terreinbeheerders die hun bedrijfsmodel aanpassen om langer water van goede kwaliteit vast te houden of op te slaan en zo het verschil maken. Of denk aan dorpen en steden die investeren in het verbeteren van de sponswerking in de bodem.

5. Aanpassingen in het watersysteem als gevolg van klimaatverandering of ruimtelijke ontwikkelingen zijn voor ons niet langer vanzelfsprekend

We willen dat normen en afspraken voor waterveiligheid, waterbeschikbaarheid en wateroverlast ons gaan helpen met de toepassing van de sturende water- en bodemprincipes bij nieuwe ontwikkelingen.

We beschermen als vanouds onze objecten in beheer en eigendom, zoals gemalen, dijken en watergangen en beoordelen nadrukkelijk of aanpassingen ook op de lange termijn passen binnen de principes van water en bodem sturend.

6. Wij passen het principe ‘water en bodem sturend’ toe bij ontwikkelingen in het ruimtelijk domein.

Wij onderscheiden in de tijd drie fasen voor de toepassing van ‘water en bodem sturend’:

- *Lopende ontwikkelingen tot 2026.*
Tot 2026 vinden wij dat lopende ontwikkelingen de belasting van het water- en bodemsysteem zoveel mogelijk moeten beperken, bijvoorbeeld door compenserende of mitigerende maatregelen.
- *Ontwikkeling van nieuwe ruimtelijke plannen tot 2030.*
Wij gaan hier nadrukkelijker adviseren en ook eerder in de planprocessen, vanuit onze regelgeving op ‘water en bodem sturend’. Wij stellen regels op die het goed functioneren van het watersysteem beschermen, ook op de lange termijn. Wij onderzoeken of een plan negatieve effecten heeft of leidt tot ongewenste afwenteling, daarbij zijn er drie mogelijkheden:
 1. het plan wordt aangepast;
 2. een oplossing wordt gezocht binnen het stroomgebied;
 3. de ontwikkeling past niet bij ‘water en bodem sturend’ en wij werken hier niet aan mee.
- *Initiatieven in de periode na 2030.*
Na 2030 moet ‘water en bodem sturend’ in de uitvoering van ruimtelijke plannen geborgd zijn. Vanaf 2030 willen wij het systeem van dijken, weteringen en gemalen niet verder aanpassen aan klimaatverandering, maar oplossingen zoeken in transformatie binnen het ruimtelijk domein. Zowel stedelijk als landelijk gebied zullen zich langzamerhand moeten gaan aanpassen, daar is ook de tijd voor. Dit vertellen we aan provincies, gemeenten en aan bewoners, terreinbeheerders en (agrarische) ondernemers.

7. Wij vergroten onze kennis en competenties en passen deze toe

Naast kennis van water en bodemsystemen is het nodig om goed te kunnen begrijpen hoe ruimtelijke en maatschappelijke processen werken en hoe daar onze doelstellingen kunnen worden gerealiseerd. Wij blijven onze kennis ontwikkelen, benutten innovatieve technieken en werken samen met anderen om kennisautoriteit water te blijven. Wij brengen onze kennis nog nadrukkelijker in bij ruimtelijke processen zoals NOVEX, PPLG, omgevingsvisies, IRM en PAGW, regionale, landelijke en internationale samenwerkingsverbanden, de Unie van Waterschappen en onderzoekstrajecten. En ook richting bijvoorbeeld provincies, gemeenten, bewoners, terreinbeheerders en (agrarische) ondernemers.

Wij willen onze kennis efficiënt benutten en richten ons op initiatieven en gebieden waar energie zit en waar wij samen met onze partners het verschil kunnen maken. Daarbij maken we gebruik van de kennis die in het gebied aanwezig is.

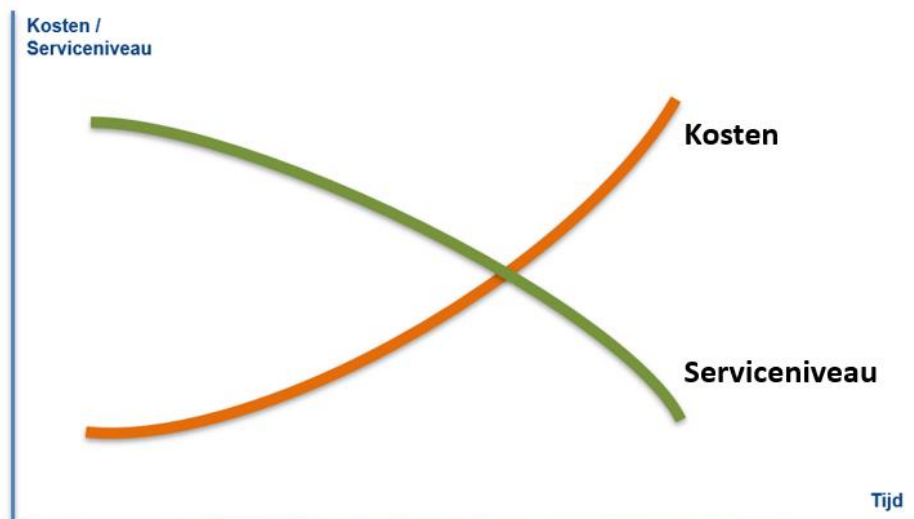
Bijlage 1. Urgentie en handelingsperspectief

Urgentie vanuit klimaatverandering

Het plaatje hieronder laat zien dat het klimaat verandert, dat het droger én natter én warmer én minder voorspelbaar wordt. Dat betekent dat de tijd waarin we het water kunnen beheren steeds korter wordt. Ons watersysteem is ingericht op deze gemiddelde beheersituatie. Dat is de situatie waarin we vrij goed tegen aanvaardbare kosten ons waterbeheer kunnen uitvoeren: veilig, voldoende en schoon.

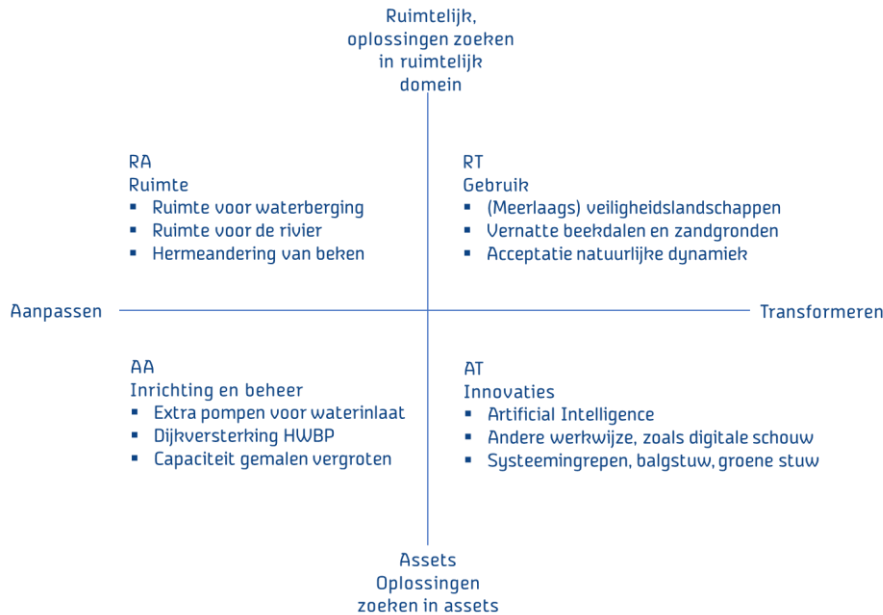

Als we onze gebruikelijke methoden voor waterbeheer niet kunnen inzetten door droogte, natheid of warmte, moeten we alternatieven gebruiken. Bijvoorbeeld extra pompen inzetten in droge omstandigheden of extra maatregelen nemen om wateroverlast te voorkomen, zoals in december 2023. Dat brengt meer kosten met zich mee. Tegelijkertijd wordt het steeds lastiger om het gewenste serviceniveau te realiseren. Wij zijn van mening dat het principe water en bodem sturend de oplossing is om dit patroon te doorbreken.

Richtingen toekomstig waterbeheer

De onderstaande figuur bevat richtingen voor toekomstige keuzes. We werken bij de ontwikkeling van onze inzichten over het waterbeheer van de toekomst en de toepassing van water en bodem sturend vanuit vier kwadranten. Afhankelijk van de situatie nemen we positie in, waarbij we vaker inzetten op oplossingen in het ruimtelijk domein.

Binnen de kwadranten richten we ons op:

- **AA - Assets en Aanpassen:** klassieke benadering van het waterbeheer, *functies* zijn leidend en wij bedienen die zo goed mogelijk met behulp van de inrichting en het beheer van onze assets.
- **AT - Assets en Transformeren:** we bedienen de functies en zoeken voortdurend naar innovaties en methoden om de prestaties van onze assets te verbeteren.
- **RA - Ruimtelijk domein en Aanpassen:** we zoeken oplossingen in onze assets en in meer ruimte voor het watersysteem.
- **RT - Ruimtelijk domein en Transformeren:** we denken goed na over water bij het maken van plannen voor de inrichting van een gebied. We streven naar een betere balans tussen de functies in en het gebruik van de ruimte en de water- en bodemsystemen.

Bijlage 2. Begrippenlijst

Begrippenlijst	
<i>Afwentelen</i>	Een drukkende last overdragen op iemand anders, een ander gebied of een ander tijdstip.
<i>Assets</i>	Objecten en goederen in eigendom of beheer van het waterschap, zoals een watergang, waterbergingsgebied, dijk of gemaal.
<i>Functies</i>	Voorbeelden van functies zijn natuur, landbouw, wonen en bedrijventerreinen. Bepaald gebruik van zo'n functie leidt tot een bepaalde inrichting van de fysieke omgeving, waaronder het watersysteem.
<i>Handelingsperspectief</i>	Informatie over hoe je in een bepaalde situatie kunt handelen.
<i>Klimaat robuust</i>	Ruimtelijke inrichting die de effecten van klimaatverandering kan opvangen.
<i>Mitigerend</i>	Het voorkomen of verminderen van nadelige effecten van een activiteit.
<i>Position paper water en bodem sturend</i>	Document dat inzicht geeft over hoe het waterschap aankijkt tegen de ruimtelijke inrichting op de langere termijn.
<i>Ruimtelijk domein</i>	Breed werkveld waar de fysieke leefomgeving centraal staat.
<i>Ruimtelijke ontwikkeling</i>	Initiatief dat de inrichting van de leefomgeving verandert. Bijvoorbeeld de bouw van een woning of de aanleg van weg.
<i>Transformeren</i>	Omzetten naar een andere vorm. Een fundamentele ingrijpende verandering.
<i>Water en bodem sturend</i>	Ruimtelijke ontwikkelingen optimaal laten aansluiten bij de natuurlijke kenmerken van water- en bodemsystemen (ministerie van I&W, mei 2022)
<i>Watersysteem</i>	Samenhangend geheel van één of meer oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen, met bijbehorende bergingsgebieden, waterkeringen en ondersteunende kunstwerken.